

Педагогикалық кеңестің № 4 хаттамасы

14.03.2024

«Мектеп жасына дейінгі баланың зияткерлік-шығармашылық қабілеттерін дидактикалық ойындар арқылы дамыту»

Қатысқаны: 35

Өткізу түрі: іскерлік ойын

Күн тәртібінде:

I. «Мектеп жасына дейінгі баланың зияткерлік-шығармашылық қабілеттерін дидактикалық ойындар арқылы дамыту» (әдіскер И.А.Джанадилова).

Жиналыс барысы:

Практика бөлімі: «Арт-терапия әлемінде»

«Алақанмен амандасамыз» жаттығуы. Шеңбер бойында бір-біріне қарама-қарсы тұрып, алақандарын алақандарына қосып, бір-бірімен жай дауыспен амандасады;

«Бұғылар» жаттығуы. Педагогтер ішкі және сыртқы шеңберге тұрып, он құлақтарымен, сол құлақтарымен бір-біріне жақындап, үйкелесіп, аяқтарын топылдатады.

«Шамшырақ» жаттығуы. Педагогтер бір-біріне жарықты бере отырып, жылу таратып, «Сені көргеніме қуаншытымын» деп айтады.

«Лотерея» жаттығуы. Сиқырлы сандықшаның ішінен шыққан тапсырмаларды орындайды.

«Қолпақтау» жаттығуы. Бір-біріне қарау арқылы қол шапалақтау.

«Мейірімді жануар» жаттығуы. Педагогтер шеңбер бойына тұрып, бір-бірінің қолдарынан ұстап, жануар болып дем алып, терең дем шығарады. «Жануар тыныс алады», «Жануардың жүрегі бар» деп, бір қадам алға, бір қадам артқа шегінеді. «А», «Ә», «О», «Е» әріптерін созып айтады.

Интеллектуалдық саланың дамуы күнделікті өмірде де, ересектермен қарым-қатынас барысында да, сабақта жүйелі оқыту үдерісінде де, сонымен қатар мектепке дейінгі мекемелердегі дидактикалық ойындарда да жүреді. Бұл ретте зияткерлік саланы дамытудың жүйелі түрде жүзеге асырылатын процесі шешуші рөл атқарады. Бондаренко А.К.

интеллектуалдық саланың дамуына мынадай анықтама береді: интеллектуалдық саланы дамыту — ересектердің балалардың белсенді ақыл-ой әрекетін дамытуға мақсатты әсер етуі. Ол қоршаған әлем туралы қолда бар білімді жеткізуді, оларды жүйелеуді, танымдық қызығушылықтарын, интеллектуалдық қабілеттері мен дағдыларын қалыптастыруды, танымдық процестерді дамытуды қамтиды. Мектеп жасына дейінгі балалардың интеллектуалдық дамуының негізгі міндеттері: қоршаған орта, табиғат пен қоғамдық өмірдің қарапайым құбылыстары туралы дұрыс түсініктерді қалыптастыру; танымдық психикалық процестерді — түйсіктерді, қабылдауларды, есте сақтауды, қиялды, ойлауды, сөйлеуді дамыту; ізденімпаздық пен ақыл-ой қабілеттерін дамыту; интеллектуалдық қабілеттерін дамыту; ақыл-ой әрекетінің қарапайым тәсілдерін қалыптастыру. Дидактикалық ойындарда қолайлы жағдайлар жасалады балалардың әртүрлі қабілеттерін қалыптастыру үшін жеткілікті күрделі білімдерді, дағдыларды меңгеруі. Ойын арқылы оқыту әдісі балалармен жұмыс жасауда ең тиімді болып табылады.

Қазіргі уақытта педагогикалық ғылымда тұтас бір бағыт пайда болды - ойын педагогикасы, ол ойынды мектеп жасына дейінгі балаларды тәрбиелеу мен оқытудың жетекші әдісі деп санайды. Е.И. Радинова мен М.И. Попова дидактикалық ойындар орындайтын міндеттерді бөліп көрсетеді:

- 1) жаңа білім алу;
- 2) жаттығу және білімді бекіту құралы ретінде;
- 3) балалардың білімі мен дағдыларын тексеру;
- 4) тәжірибелік іс-әрекетті тексеру;
- 5) танымдық үдерістерді белсендіру.

Дидактикалық ойындарды ұйымдастыру дидактикалық ойынды өткізуге дайындық, оны жүзеге асыру және талдау үш негізгі бағыт бойынша жүзеге асырылады. Дидактикалық ойындарды өткізуге мыналар кіреді:

- балаларды ойын мазмұнымен, ойында қолданылатын дидактикалық материалдармен таныстыру (сурет нысандарын көрсету, қысқаша әңгімелесу, оның барысында балалардың олар туралы білімдері мен түсініктері нақтыланады);
- ойын барысы мен ережелерін түсіндіру.

Бұл ретте тәрбиеші балалардың ойын ережесіне сәйкес мінез-құлқына, ережелердің (олар тыйым салатын, рұқсат ететін, белгілейтін) нақты орындалуына назар аударады;

- ойын әрекеттерін көрсету, оның барысында тәрбиеші балаларды әрекетті дұрыс орындауға үйретеді, әйтпесе ойын қажетті нәтижеге әкелмейтінін дәлелдейді;

- тәрбиешінің ойындағы рөлін, оның ойыншы, жанкүйер немесе төреші ретінде қатысуын анықтау.

Тәрбиешінің ойынға тікелей қатысуының өлшемі балалардың жасына, олардың дайындық деңгейіне, дидактикалық тапсырманың күрделілігіне, ойын ережелерімен анықталады. Ойынға қатыса отырып, мұғалім ойыншылардың іс-әрекетіне бағыт-бағдар береді (кенес, сұрақ, еске салу).; - ойынды қорытындылау — оны басқарудағы шешуші сәт, өйткені балалардың ойында қол жеткізген нәтижелеріне сүйене отырып, оның тиімділігін, оның қызығушылықпен пайдаланылатынын бағалауға болады. балалардың өз бетінше ойын әрекеті. Қорытындылай келе, мұғалім жеңіске жету жолы қиындықтарды жеңу, зейін мен тәртіптілік арқылы ғана мүмкін болатынын атап көрсетеді. Ойын соңында мұғалім балалардан ойын ұнады ма деп сұрап, келесі жолы жаңа ойын ойнауға болатынын, оның да қызықты болатынын уәде етеді.

Өткізілген ойынды талдау оны дайындау және жүзеге асыру тәсілдерін анықтауға бағытталған: мақсатқа жетуде қандай әдістер тиімді болды, ненің нәтиже бермеді және неге. Бұл дайындықты да, ойын үдерісін де жақсартуға, кейіннен қателіктерден аулақ болуға көмектеседі. Сонымен қатар, талдау балалардың мінез-құлқы мен мінез-құлқындағы жеке ерекшеліктерді анықтауға, демек, олармен жеке жұмысты дұрыс ұйымдастыруға мүмкіндік береді. Қойылған мақсатқа сәйкес ойынды пайдалануды өзіндік сыни тұрғыдан талдау ойынның түрленуіне, кейінгі жұмыста оны жаңа материалмен байытуға көмектеседі.

Математика арқылы мектеп жасына дейінгі балалардың интеллектуалдық саласын дамыту.

Математика сөзінің мағынасын түсіндіретін сөздіктердің анықтамалары сан алуан. Тірі ұлы орыс тілінің сөздігі В.В. Даль: "Математика – шамалар мен шамалар туралы ғылым; санмен өрнектеуге болатынның бәрі математикаға жатады; - таза, құндылықтармен абстрактілі түрде айналысады; - қолданбалы, біріншісін іске, заттарға тіркейді. Математика арифметика және геометрия болып екіге бөлінеді, біріншісінде сандар, екіншісінде кеңейтулер мен кеңістіктер болады. Пән бойынша қолданбалы математика деп аталады: механика, оптика, геодезия және т.б.. "Математика (грек тілінен mathema - білім, ілім, ғылым), бізді қоршаған дүниенің сандық байланыстары мен кеңістіктік формалары туралы ғылым. Математиканың өзіндік ұстанымын арнайы ғылым ретінде түсіну Ежелгі Грецияда VI-V ғасырларда пайда болған, біздің дәуірімізге дейін. Математика пәндер кешенін біріктіреді: арифметика (сандар теориясы), алгебра, геометрия, математикалық анализ (дифференциалдық есептеу және интегралдық есептеу), жиындар теориясы, ықтималдықтар теориясы және тағы басқалар. Интеллекттің негізінде дамыған ойлау жатыр. Дамыту үдерісі ойлау әдістемелік тұрады қалыптастыру және дамыту жалпыланған тәсілдерін, ақыл-ой әрекеттерін (салыстыру, жалпылау, талдау, синтездеу, сериация, жіктелуі, абстрагирлау, ұқсастығы және т. б.), бұл жалпы болып табылады шартымен жұмыс істеуін өзінің ойлау процесс ретінде кез - облысы таным,

соның ішінде математика. Ақыл-ой әрекетінің қалыптасуы математикалық ойлауды дамытудың абсолютті қажеттілігі екені сөзсіз, бұл ақыл-ой әрекеттерін логикалық ақыл-ой әрекетінің әдістері деп те атайтыны кездейсоқ емес. Олардың қалыптасуы баланың математикалық қабілеттерін дамытуға ынталандырады. Осы саладағы ең маңызды зерттеулердің бірі швейцариялық психолог Дж.Пиаженің "Баладағы санның генезисі" атты еңбегі болды, онда автор; балада сан ұғымын (сонымен қатар арифметикалық амалдарды) қалыптастыру логиканың өзін дамытумен корреляциялы екенін жеткілікті түрде дәлелдейді: логикалық құрылымдарды қалыптастыру, атап айтқанда логикалық кластардың иерархиясын қалыптастыру, т.б. классификация және асимметриялық қатынастарды қалыптастыру, т.б. сапалы сериалдар. Классификация, топтастыру - бұл баланың салыстыру, жалпылау, талдау және синтездеу, абстракциялау, аналогия және жүйелеу операцияларын алдын ала дамытпай-ақ қалыптасуы мүмкін емес ақыл-ой әрекетінің әдістері. Математикалық мазмұн барлық танымдық қабілеттердің (сенсорлық және интеллектуалдық) дамуы үшін оңтайлы болып табылады, баланың математикалық қабілеттерінің белсенді дамуына әкеледі. Сонымен, математика - бұл ерекше тіл, тіпті соған қарамастан біз күніне жүз рет "баратын" ерекше дүние - дүкенге барғанда, түскі ас әзірлегенде, телефон соққанда, еден жуғанда, баланы шомылдырғанда және т.б. Сонымен қатар, қолымызды алға созып, саусақтарымызға қарасақ, біз қазірдің өзінде математика әлеміндеміз. Осылайша, бала бірінші цифрды меңгермей тұрып-ақ, ол шама, шама, қосу және азайту, салыстыру, жиын, т.б. сияқты негізгі математикалық ұғымдарды біраз біледі. Интеллектің дамуы сан туралы түсініктерді қалыптастыру арқылы жүреді. 2 жасқа қарай бала "бір қалам, екінші қалам", мұрны бір ғана, алақандары кішкентай, ал анасы үлкен, ойыншықтар көп және аз екенін білетін шығар. алуға (құюға, әкелуге) "көбірек", "тағы біраз", "одан да көп". Сіз бәрін ала аласыз (ала аласыз), бірақ оның бір бөлігін ғана (бәрін емес) және т.б. оған картоннан қиылған геометриялық фигуралар жиынтығын беріңіз, одан шама, кабинаны неден жасаған дұрыс деп сұраныңыз, ал бала, ең алдымен, бірінші жағдайда тіктөртбұрышты, ал екіншісінде төртбұрышты таңдайды (мүмкін болса да нұсқалар). Егер сіз одан үшбұрыштарды бір конвертке салып, екінші конвертке салуын сұрасаңыз, онда ол мұны да жеңе алатын шығар. Олай болмаған жағдайда, ол әр түрлі үйінділерге етік пен қолғапты, бас киімдер мен шарфтарды және т.б. Егер сіз оған дастархан жаюға көмектесуді тапсырсаңыз, ол "тәрелкелер қанша кесе болса, сонша қасық" дегеннің не екенін тез түсінеді. тәрелкелер", "бір табак артық", "бір қасық жетпейді". Ұя салатын қуыршақтармен немесе түрлі-түсті шыныаяқтармен ойнау ойын алаңында "үлкен, кіші (жоғары, төмен), үлкен, кіші (биік, аласа), ең кіші, ең үлкен)" және т.б. туралы білімдерін бекітуге көмектеседі. орындықтарда жүгіру, бала кең және тар нені білдіретінін, ал ағаштарды күшактау қалың және жіңішке нені білдіретінін түсінеді. Егер сіз онымен саусақтарыңызды, баспалдақтағы баспалдақтарды, үстелдегі

шыныаяқтарды, раковинадағы картопты, тоғандағы үйректерді және т.б. санасаңыз, онда ол 5-ке дейін санауды білуі әбден мүмкін. немесе 10-ға дейін. Бірақ бұл бағдарламадан тыс. Психологтар мен балаларды дамыту мамандары екі жасар балалардан мұндай білімді талап етпейді. 4-5 жас аралығындағы балаларда келесі дағдылар қалыптасады: - сандық бағалауды меңгеру (қанша?) және реттік (қайсысы есеп бойынша?) көрнекі материалға сүйене отырып, беске дейінгі шоттар; - заттардың сәйкес топтарын салыстыру негізінде сандарды ("төрттен үштен артық") салыстыру; - заттарды өлшемі бойынша салыстыру (ұзындығы мен ені бойынша салыстыруды бір уақытта біріктіру), заттар тобын өлшемі бойынша ретке келтіру (осу және кему ретімен); - тіктөртбұрышты танып, атай білу; - кеңістіктік және уақыттық көріністерді одан әрі саралау. 5-7 жас аралығындағы балаларда келесі дағдылар қалыптасуы керек: - 10-ға дейін санау (тура және кері тәртіпте); - 0-ден 9-ға дейінгі сандарды білу; - алдыңғыдан ($5 = 4 + 1$) және келесіден ($4 = 5 - 1$) әрбір санның қалыптасуын түсіну; - алғашқы ондықтағы сандардың құрамын білу; - қарапайым есептерді шығару, оларды шешу барысында көрнекі материалға сүйене отырып, қосу (+) және азайту (-) арифметикалық амалдарын саналы түрде таңдау; - шартты өлшем арқылы заттардың көлемін (ұзындығы, ені, биіктігі) өлшеп, салыстыра білу; - қарапайым геометриялық фигураларды 2,4 тең бөлікке бөлу, бүтін мен бөлшектің байланысын түсіну; - көпбұрыш туралы түсінікке ие болу; - бөле білу геометриялық фигуралар бөліктерге бөлініп, бірнеше фигуралардың ішінен бір үлкенін құрайды.

Математикалық мазмұн интеллектуалдық қабілеттерін дамыту үшін оңтайлы болып табылады, бұл баланың математикалық қабілеттерін белсенді дамытуға әкеледі. Сонымен, математикалық және интеллектуалдық қабілеттердің өзара байланысы балалардың математикалық ұғымдарды меңгеруінің психологиялық ерекшеліктеріне, сондай-ақ дамытушылық оқытуды ұйымдастырудың дидактикалық принциптеріне сәйкес келесідей.

Дидактикалық ойындарды жоспарлау балалармен жүргізілетін барлық тәрбие-тәрбие жұмыстарын жоспарлауда маңызды орын алуы керек. Оқытудың тиімді құралы бола отырып, олар іс-әрекеттің ажырамас бөлігі, ал ерте жастағы топта оқу-тәрбие үдерісін ұйымдастырудың негізгі формасы бола алады. Сонымен қатар, ойындарға бөлінген сағаттарда дидактикалық ойындар балалардың бірлескен және дербес іс-әрекетінде де жоспарланады және ұйымдастырылады, мұнда балалар өз қалауы бойынша бүкіл ұжымда, шағын топтарда немесе жеке ойнай алады.

Дидактикалық ойындарды өткізе отырып, мұғалім балаларға мақсатты түрде әсер етеді, өткізудің әдістемелік тәсілдерін ойластырады, дидактикалық тапсырмаларды барлық балалар қабылдауын қамтамасыз етеді. Бағдарлама талаптарын ескере отырып, материалды жүйелі түрде күрделендіре отырып, мұғалім дидактикалық ойындар арқылы қолда бар білімдерін жеткізеді, қажетті дағдыларды қалыптастырады, психикалық процестерді жетілдіреді: қабылдау, ойлау, сөйлеу, есте сақтау.

Дидактикалық ойындарды сабаққа қосу оқу үдерісін қызықты және қызықты етеді, оқылатын материалға деген қызығушылықты арттырады. Ойын әрекеті барысында мектеп жасына дейінгі балалардың танымдық іс-әрекеті мен шығармашылық қабілеттері дамиды. Сабақта дидактикалық ойындарды қолданғанда зейін қою, ерекше ойлау, зейін, еркін сөйлеу, икемділік дағдылары қалыптасады. Мектеп жасына дейінгі баланың бүкіл өмірі қиял мен шығармашылыққа толы. Осы кезеңде тиісті деңгейде дамымай, шығармашылық қабілеттер болашақта әрқашан көріне бермейді. Тұлғаның дамуы және оның өмір жолындағы жетістіктері адамның қабілеттері, бейімділігі, дарындылығы сияқты жеке-психологиялық ерекшеліктерімен тығыз байланысты. Педагогика саласының ғалымдары әртүрлі жас кезеңдерінде интеллектуалдық және шығармашылық қабілеттерін дамытудың мүмкіндіктері тең емес екенін анықтады. Мектепке дейінгі жас – олардың дамуы үшін ең қолайлы кезең. Дәл осы кезде көптеген салаларда прогрессивті өзгерістер орын алып, психикалық процестер (зейін, есте сақтау, қабылдау, ойлау, сөйлеу, қиял) жетілдіріліп, тұлғалық қасиеттер белсенді дамып, солардың негізінде қабілеттер мен бейімділіктер қалыптасады.

Дидактикалық ойынның өзіндік ерекшелігі бар құрылымы, оның ішінде бірнеше құрамдас бөліктер. Мына құрамдастарды қарастырайық:

1. Тәрбиелік (дидактикалық) тапсырма - дидактикалық ойынның негізгі элементі, оған басқалардың барлығы бағынады. Балалар үшін тәрбиелік тапсырма ойын тапсырмасы ретінде тұжырымдалады. Мысалы, "Затты дыбыстан үйрен" ойынында тәрбиелік міндет келесідей: есту қабілетін дамыту, балаларды дыбысты затпен байланыстыруға үйрету. Ал балаларға келесі ойын тапсырмасы ұсынылады: әртүрлі заттар шығаратын дыбыстарды тыңдау және бұл заттарды дыбыс арқылы болжау. Осылайша, ойын тапсырмасында ойын әрекеттерінің "бағдарламасы" ашылады. Ойын тапсырмасы көбінесе ойын атауына негізделеді.

2. Ойын әрекеттері - бұл баланың ойын мақсатындағы белсенділігін көрсету тәсілдері: қолын "ғажайып дорбаға" салу, ойыншықты сезіну, сипаттау, т.б. Дидактикалық ойындағы ерте және бастауыш мектеп жасына дейінгі балалар үшін ойын процесі қызықтырады, ал нәтиже оларды әлі қызықтырмайды. Сондықтан ойын әрекеттері қарапайым және бір типті. Орта және үлкен мектеп жасына дейінгі балалар үшін, әдетте, бірнеше ойын элементтерінен тұратын күрделірек ойын әрекеттері қарастырылады. 5-6 жас аралығындағы балалар сюжетті дидактикалық ойынға қатыса отырып, белгілі бір рөлді жүзеге асыруға байланысты ойын әрекеттерінің кешенін орындайды.

Ересек мектеп жасына дейінгі балалардың ойындарында ақыл-ой сипатындағы ойын әрекеттері басым болады: байқағыштық таныту, салыстыру, бұрын меңгергендерін еске түсіру, заттарды сол немесе басқа белгілері бойынша жіктеу, т.б. Сонымен, балалардың жасына және даму деңгейіне байланысты дидактикалық ойындағы ойын әрекеттері де өзгереді.

3. Ережелер ойын мазмұнын жүзеге асыруды қамтамасыз етеді. Олар ойынды демократиялық етеді: ойынның барлық қатысушылары оларға бағынады.

Мектепке дейінгі жас – тұлғаның белсенді дамуы мен қалыптасу кезеңі. Дәл осы жаста интеллектуалдық дамудың маңызды кезеңі өтеді. Мектепке дейінгі жаста қаланатын интеллект негізі баланың өмір бойы ақыл-ой қабілеттеріне әсер етеді. Оның мектептегі одан әрі оқуы ғана емес, өмірдегі жетістігі де мектеп жасына дейінгі баланың интеллектуалдық жағынан қаншалықты дамығанына байланысты.

Жақсы интеллект, шығармашылық және танымдық қабілеттерін дамыту мектепте табысты оқудың шешуші шарты болып табылады, сондықтан мектеп жасына дейінгі балалардың интеллектуалдық қабілетін дамыту тәрбиешілердің маңызды міндеті болып табылады. Оқуды, санауды және жазуды үйренуді бастаған баланың логикалық ойлау тапсырмаларын орындауда қиналуы жиі кездеседі. Сондықтан мектепке дейінгі жаста баланың зейінін, ойлау, талдау және салыстыру, жалпылау және заттардың маңызды белгілерін ажырата білу қабілетін қалыптастыру, танымдық іс-әрекетін дамыту маңызды. Балалардың интеллектуалдық қабілеттерін дамытудың ең сезімтал кезеңі 3 жастан 8 жасқа дейін.

Шығармашылық белсенділік мектепке дейінгі кезеңде-ақ пайда болады және қиял арқылы көрінеді. Бұл мектепке дейінгі балалық шақтағы ең маңызды жаңа формация, тұлғаның пайда болуы онымен байланысты. Қиялдың негізгі қасиеттеріне мыналар жатады: бүтінді бөліктерден бұрын көру, функцияны бір объектіден екіншісіне ауыстыру. Қиялдың көмегімен ойша шегініс тікелей қабылданғаннан тыс жүзеге асырылады. Негізгі міндет – күтілетін нәтижені оны жүзеге асырмас бұрын көрсету. Осылайша, қиял адамды өз іс-әрекетінің барысына бағыттайды.

Дидактикалық ойынды қолдану балалардың іс-әрекетке деген қызығушылығын арттырады, зейінін дамытады, бағдарламалық материалды жақсы меңгеруін қамтамасыз етеді. Бұл ойындар әсіресе сабақта басқалармен таныстыру, ана тілін үйрету, бастауыш математикалық түсініктерді қалыптастыру үшін тиімді.

Сондықтан ойын әрекетінде интеллектуалдық қабілеттерін дамыту қажет. Танымдық және шығармашылық қабілеттерін дамыту балаларға балабақша бағдарламасының материалын сәтті меңгеруге және мектепте оқуға дайындалуға мүмкіндік береді.

Ойын әрекеттері әрқашан көрнекті сипатта бола бермейді. Бұл сондай-ақ мақсатты қабылдау, бақылау, салыстыру процестерінде көрінетін ақыл-ой әрекеттері; кейде бұрын меңгергенін еске түсіру, ой елегінен өткізу. Күрделілігі жағынан олар әр түрлі және балалардың танымдық мазмұны мен ойын тапсырмасының деңгейіне, жас ерекшеліктеріне байланысты.

Шешімі:

1. Мектеп жасына дейінгі баланың зияткерлік-шығармашылық қабілеттерін дидактикалық ойындар картотекасын жаңарту.

Төрайымы:

С.С.Баймағамбетова

Хатшысы:

Л.Н.Нуралина